

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА
REGIONAL POLICY

УДК 336.143:342.25:355.01

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.1.22.325-340>

Возняк Г.В.¹, Сороковий Д.О.²

**БАГАТОРІВНЕВЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ДОСВІД ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»,
відділ регіональної фінансової політики,
вул. Козельницька, 4, м. Львів,
79026, Україна,
тел.: 0503716779,

¹e-mail: gvoznyak@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2001-0516>

² e-mail: danylo.sorokovyi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3954-1854>

Анотація. В умовах повоєнного відновлення та європейської інтеграції України особливої актуальності набуває дослідження європейських моделей багаторівневого врядування як інституційної основи забезпечення фінансової стійкості територій і сталого місцевого розвитку. Метою є обґрунтування ролі багаторівневого врядування у забезпеченні фінансової стійкості територій та місцевого розвитку на основі аналізу кращих практик європейських країн, визначення напрямів взаємодії між різними рівнями влади та місцевого самоврядування, а також окреслення можливостей їх адаптації до системи публічного управління та місцевих фінансів України в умовах європейської інтеграції та повоєнного відновлення. Використано методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, інституційного підходу, системного аналізу, а також компаративного дослідження моделей багаторівневого врядування та фінансового забезпечення місцевого самоврядування в європейських країнах. Для графічної візуалізації результатів дослідження та підготовки авторської концептуальної схеми використано інструменти штучного інтелекту. Розкрито сутність багаторівневого врядування як системи координації та узгодження діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування й інших учасників публічного управління. Визначено інституційні засади його впливу на забезпечення фінансової стійкості територій. На основі аналізу досвіду Німеччини, Швеції, Польщі та Франції встановлено, що фінансова стійкість місцевого самоврядування досягається завдяки поєднанню фінансової автономії, ефективної системи міжбюджетного вирівнювання, жорсткої бюджетної дисципліни, прозорого розподілу повноважень, розвитку міжмуніципального співробітництва та застосуванню сучасних інструментів фінансування територіального розвитку. Обґрунтовано напрями адаптації європейських практик до української системи публічних фінансів з урахуванням потреб повоєнного відновлення. Доведено, що фінансова стійкість територіальних громад є результатом функціонування цілісної системи багаторівневого врядування, яка забезпечує збалансований розподіл повноважень, ресурсів і відповідальності між різними рівнями влади. Для України пріоритетними напрямами розвитку мають стати удосконалення механізмів міжбюджетного вирівнювання, розширення фінансової автономії органів місцевого самоврядування, розвиток інституцій підтримки місцевих інвестицій, посилення

міжмуніципального співробітництва та впровадження європейських принципів багаторівневого врядування як інституційної основи повоєнного відновлення і сталого місцевого розвитку.

Ключові слова: фінансова стійкість, повоєнне відновлення, місцевий розвиток, фінансова стабільність, публічне врядування, стратегічне управління, бюджетне планування, фінансова спроможність громад, війна, інституційні механізми.

Voznyak H.V.¹, Sorokovyi D.O.²

**MULTI-LEVEL GOVERNANCE AS AN INSTITUTIONAL FOUNDATION
FOR FINANCIAL RESILIENCE AND LOCAL DEVELOPMENT: EUROPEAN
EXPERIENCE IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S POST-WAR RECOVERY**

Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy
of the NAS of Ukraine,
Department of Regional Financial Policy,
Kozelnytska str,4, Lviv,
79026, Ukraine,
tel.: 0503716779

¹ e-mail: gvoznyak@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2001-0516>

² e-mail: danylo.sorokovyi@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3954-1854>

Abstract. In the context of Ukraine's post-war recovery and European integration, increasing attention is being paid to the study of European models of multi-level governance as an institutional foundation for ensuring the financial resilience of territories and sustainable local development. The purpose of the article is to substantiate the role of multi-level governance in ensuring the financial resilience of territories and local development through the analysis of best practices from European countries, to identify the main directions of interaction between different levels of government and local self-government, and to outline the possibilities for adapting these practices to Ukraine's system of public governance and local public finance in the context of European integration and post-war recovery. The study employs the methods of theoretical generalization, analysis and synthesis, comparative analysis, the institutional approach, systems analysis, as well as a comparative study of multi-level governance models and the financial support of local self-government in European countries. Artificial intelligence tools were also used to visualize the research findings and develop the author's conceptual framework. The essence of multi-level governance is revealed as a system for coordinating and aligning the activities of public authorities, local self-government bodies, and other participants in public governance. The institutional foundations of its influence on ensuring the financial resilience of territories are identified. Based on an analysis of the experience of Germany, Sweden, Poland, and France, it has been established that the financial resilience of local self-government is achieved through a combination of financial autonomy, an effective intergovernmental fiscal equalization system, strict budgetary discipline, a transparent distribution of powers, the development of inter-municipal cooperation, and the application of modern instruments for financing territorial development. The study substantiates the directions for adapting European practices to Ukraine's public finance system, taking into account the needs of post-war recovery.

It is proved that the financial resilience of territorial communities is the result of the functioning of an integrated multi-level governance system that ensures a balanced distribution of powers, resources, and responsibilities among different levels of government. For Ukraine, the priority areas should include improving intergovernmental fiscal equalization mechanisms, expanding the financial autonomy of local self-government bodies, developing institutional mechanisms to support local investment, strengthening inter-municipal cooperation, and implementing European principles of multi-level governance as an institutional foundation for post-war recovery and sustainable local development.

Key words: financial resilience; post-war recovery; local development; financial stability; public governance; strategic management; budget planning; financial capacity of territorial communities; war; institutional mechanisms.

Вступ. Економічні, соціальні та безпекові виклики, які сьогодні переживає Україна загалом та місцеве самоврядування зокрема, обумовлюють необхідність посилення ролі багаторівневого врядування як вагомого інструменту забезпечення фінансової стійкості територій, підвищення ефективності використання публічних фінансових ресурсів, а відтак і досягнення збалансованого місцевого розвитку та фінансової стабільності загалом. Як свідчить досвід країн ЄС, ефективна координація між різними рівнями влади сприяє зміцненню бюджетної спроможності територій, підвищенню якості публічних послуг, залученню інвестицій та реалізації довгострокових стратегій розвитку. Для України публічне управління на принципах багаторівневого врядування набуває важливого значення не лише в умовах російсько-української війни, але і в період повоєнного відновлення. Справа в тому, що реформа децентралізації надала необмежені можливості для зміцнення фінансової стійкості територіальних громад, водночас, війна, яка посилила диференціацію соціально-економічного розвитку територій, обмежила фінансові ресурси територій, загострила вимоги до координації між центральними органами влади, регіонами, місцевим самоврядуванням, міжнародними партнерами та різними інституціями ЄС.

Досвід європейських країн з управління місцевим та регіональним розвитком, за якого багаторівневе врядування є базовим принципом реалізації політики згуртованості, управління структурними фондами та розвитку територій становить не лише науковий, але і практичний інтерес, позаяк дає змогу визначити найбільш ефективні інструменти горизонтальної та вертикальної координації, фінансового вирівнювання, стратегічного планування, міжмуніципального співробітництва, управління публічними інвестиціями та забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів. Адаптація цих підходів до вітчизняних реалій сприятиме формуванню сучасної моделі управління територіальним розвитком, що відповідатиме європейським стандартам, принципам субсидіарності, партнерства та належного врядування.

Постановка завдання. Заявлена проблематика достатньо добре представлена у наукових доробках представників економічної та фінансової науки та є одним із вагомих напрямів сучасних досліджень у сфері публічного управління, регіональної політики та місцевих фінансів. Так, теоретичні засади багаторівневого врядування були закладені у працях Л. Хуг та Г. Маркса, які розглядають його як систему розподілу владних повноважень між різними територіальними рівнями управління та виокремлюють її основні типи [1; 2]. Подальшого розвитку концепція багаторівневого врядування набула у працях OECD, де багаторівневе врядування трактується як механізм підвищення ефективності державної політики через координацію дій центральних, регіональних і місцевих органів влади, усунення інституційних розривів та зміцнення спроможності територій [3; 4]. Дослідження теоретичних основ багаторівневого врядування здійснено у працях вітчизняних науковців Фадеєва М. [5], Суворова В. [6], Дехтярьової І. [7] де вони багато уваги приділяють взаємозв'язку між процесами децентралізації, фінансовою автономією територій, інституційною спроможністю органів місцевого самоврядування та забезпеченням сталого місцевого розвитку.

Попри значні напрацювання та широку наукову дискусію, додаткового дослідження потребують питання адаптації європейських моделей багаторівневого врядування до вітчизняних реалій, особливо в контексті забезпечення фінансової стійкості територіальних громад, післявоєнного відновлення та інтеграції до європейського управлінського простору.

Метою статті є обґрунтування ролі багаторівневого врядування у забезпеченні фінансової стійкості територій та місцевого розвитку на основі аналізу кращих практик європейських країн, визначення напрямів взаємодії між різними рівнями влади та місцевого самоврядування, а також окреслення можливостей їх адаптації до системи публічного управління та місцевих фінансів України в умовах європейської інтеграції та повоєнного відновлення.

Результати. У сучасних умовах багаторівневе врядування слід розглядати не лише як механізм розмежування компетенцій і відповідальності між різними рівнями публічної влади або як підхід до управління територіальним розвитком, що передбачає участь широкого кола заінтересованих сторін у процесі вироблення управлінських рішень. Передусім воно виступає системою координації та узгодження діяльності органів державної влади, регіонального й місцевого самоврядування, а також інших учасників публічного управління під час формування та реалізації державної, регіональної, фінансової й місцевої політики. Такий підхід забезпечує узгодженість стратегічних цілей, ефективний розподіл ресурсів, підвищує якість управлінських рішень і створює інституційні передумови для сталого територіального розвитку та зміцнення фінансової стійкості [8].

Формування концепції багаторівневого врядування (Multi-level Governance, MLG) пов'язують, передусім, із науковими працями Г. Маркса та Л. Хуг, які на початку 1990-х років заклали її теоретичні основи. Г. Маркс у 1990 р. одним із перших увів до наукового дискурсу поняття «multi-level governance», обґрунтувавши принципову відмінність такого підходу від традиційної моделі державного управління. На його думку, владні повноваження перестають бути виключно зосередженими на рівні національної держави, натомість відбувається їх розподіл між наднаціональними, національними та субнаціональними інституціями [9]. Подальший розвиток цієї концепції значною мірою пов'язаний із дослідженнями Л. Хуг, яка у співпраці з Г. Марксом сформувала одну з найбільш впливових теоретичних інтерпретацій багаторівневого врядування. У межах цього підходу особливого значення набули положення щодо поліцентричності, диференційованої інтеграції та складної інституційної структури взаємодії між різними рівнями управління [10].

Поява концепції MLG була зумовлена, зокрема, ускладненням процесів формування та реалізації публічної політики в Європейському Союзі. Філософія такого концепту полягала у відході від традиційного уявлення про державне управління як централізовану та ієрархічно організовану систему (government) на користь моделі врядування (governance), що передбачає розподілене здійснення управлінських функцій і взаємодію між різними рівнями та суб'єктами. У такій системі поряд із органами державної влади залучаються представники бізнесу та громадянського суспільства, а вироблення й реалізація публічної політики ґрунтуються на горизонтальній взаємодії, міжсекторальному партнерстві та координації рішень на наднаціональному, національному і субнаціональному рівнях.

Сучасні наукові розвідки доводять, що багаторівневе врядування - це динамічний процес постійної взаємодії та узгодження позицій між різними учасниками управлінських процесів, що забезпечує гнучкість та адаптивність до змін [11]. Рада Європи визначає багаторівневе врядування як кооперативну модель організації публічного управління, яка передбачає взаємодію різних його рівнів - міжнародного, наднаціонального, національного та субнаціонального (регіонального, проміжного і місцевого) - із широким залученням громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін. Її призначення полягає у забезпеченні узгодженості та результативності публічної політики, ефективного прийняття й реалізації управлінських рішень, а також

виконання публічних функцій відповідно до засад демократичного та належного врядування [12].

Зміст багаторівневого врядування не обмежується вертикальною взаємодією органів влади, а охоплює інституційну, організаційну та фінансову координацію між різними рівнями управління і широким колом стейкхолдерів, включаючи громадян. Такий підхід передбачає спільну участь зазначених суб'єктів у формуванні та реалізації публічної політики. Відповідно, процеси прийняття рішень і розподілу ресурсів формуються не ізольовано в межах окремого рівня влади, а як взаємопов'язаний процес, що охоплює державу, регіони, територіальні громади, бізнес та громадськість.

Принциповою характеристикою MLG є відсутність одноосібної концентрації владних повноважень. Влада, відповідальність і ресурси розподіляються між різними суб'єктами, які водночас перебувають у стані взаємозалежності та інституційної взаємопов'язаності. Тому ефективність такої моделі визначається не домінуванням одного центру прийняття рішень, а здатністю різних рівнів і суб'єктів влади координувати свої дії, узгоджувати інтереси та спільно формувати публічну політику. Саме тому багаторівневе врядування заперечує монополізацію процесу вироблення політики та передбачає постійну координацію між різними рівнями й гілками влади (рис. 1).

Таким чином, специфіка багаторівневого врядування полягає у поєднанні різних механізмів координації та взаємодії: формалізованого ієрархічного управління на різних рівнях, участі широкого кола зацікавлених сторін, а також горизонтальних мережових форм співробітництва та спільного прийняття рішень. Кожна із зазначених складових доповнює систему врядування специфічними інструментами та перевагами. Ієрархічний компонент забезпечує нормативну визначеність, формалізацію правил взаємодії та встановлення чітких процедур прийняття управлінських рішень. Горизонтальна взаємодія, своєю чергою, сприяє використанню потенціалу мережової координації, партнерства та колективного вироблення рішень. Залучення широкого кола стейкхолдерів дає змогу інтегрувати в управлінські процеси ринкові механізми, різноманітні суспільні потреби та інтереси [13; 14].

Зважаючи на це, категорія «врядування» має ширший зміст порівняно з поняттям «управління», оскільки характеризує не лише взаємозв'язки та процеси координації всередині системи органів публічної влади, а й взаємодію державних інституцій із зовнішніми суб'єктами, насамперед представниками громадянського суспільства та іншими зацікавленими сторонами. Відповідно, традиційна вертикальна модель владної взаємодії трансформується шляхом її доповнення горизонтальними мережевими зв'язками, у межах яких відбувається координація дій, узгодження інтересів і спільне вироблення рішень між владними та суспільними суб'єктами.

Розгляд багаторівневого врядування у контексті забезпечення фінансової стійкості територіальних громад дає підстави виокремити кілька ключових засад його функціонування. Передусім ідеться про принцип фіскальної субсидіарності, відповідно до якого повноваження щодо прийняття рішень мають реалізовуватися на тому рівні, де їх виконання є найбільш результативним і водночас може бути належним чином фінансово забезпечене. Не менш важливого значення набуває вертикальна та горизонтальна координація, що передбачає прозорий розподіл компетенцій між рівнями публічної влади, належний обмін інформацією між центральними органами та органами місцевого самоврядування, а також чіткість інституційних правил. Така узгодженість є необхідною передумовою фінансової стабільності та правової визначеності.

Рис. 1. Концептуальна основа та характеристики багаторівневого врядування

Fig. 1. Conceptual Framework and Characteristics of Multilevel Governance

Джерело: складено авторами на основі теоретичного узагальнення, візуалізація III.

Ще одним фундаментальним принципом є відповідальність суб'єктів врядування за результати власних фінансових рішень. Фінансова автономія громад не повинна зводитися лише до розширення їхніх повноважень щодо розподілу та використання бюджетних ресурсів. Вона має супроводжуватися відповідальністю за ефективність управління ними та готовністю громад нести наслідки фінансово необґрунтованих або неефективних управлінських рішень.

У парадигмі багаторівневого врядування фінансову стійкість територіальних громад доцільно характеризувати через сукупність взаємопов'язаних параметрів, серед яких визначальними є рівень фінансової автономії, здатність адаптивно формувати видаткову політику, можливість залучення інвестиційних ресурсів та інституційна спроможність органів місцевого самоврядування ефективно управляти наявними фінансами. При цьому збалансованість взаємовідносин між різними рівнями публічної

влади забезпечується за допомогою механізмів податкового та бюджетного вирівнювання, міжрівневої координації, а також інструментів спільного фінансування.

Отже, дослідження фінансової стійкості громад у межах концепції багаторівневого врядування передбачає врахування не лише внутрішньої спроможності громад управляти власними ресурсами, а й характеру їх фінансової взаємодії з іншими рівнями публічної влади та суб'єктами територіального розвитку. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз міжнародного досвіду застосування механізмів та інструментів забезпечення фінансової стійкості територіальних громад [8].

Прикладом поєднання вертикальної та горизонтальної координації у процесах розподілу фінансових ресурсів між територіальними рівнями є система фінансового вирівнювання Німеччини [15]. Її особливістю є поєднання значної фінансової автономії субнаціональних рівнів із жорсткими вимогами до бюджетної дисципліни та обмеженням ризиків надмірної боргової залежності. Німеччина належить до держав Європейського Союзу з високим рівнем фіскальної децентралізації: близько половини публічних видатків здійснюється за рахунок бюджетів земель і муніципалітетів. Адміністративно-територіальна організація країни передбачає функціонування 16 федеральних земель, 401 округу та понад 11 тис. муніципалітетів.

Важливою передумовою стабільності цієї системи є законодавче розмежування податкових повноважень і джерел доходів між рівнями публічної влади. Зокрема, суттєва частина надходжень від податку на додану вартість спрямовується на міжземельний перерозподіл: понад 75% відповідних доходів розподіляється між федеральними землями. При цьому приблизно дві третини фінансових ресурсів земель формуються за рахунок власних доходів. Така конструкція дає змогу поєднати фінансову автономію субнаціонального рівня з механізмами солідарного перерозподілу.

Система фінансового вирівнювання Німеччини має багаторівневу будову та охоплює три основні компоненти. Перший передбачає горизонтальний перерозподіл ресурсів між федеральними землями, другий - горизонтальне вирівнювання в межах самих земель, тоді як третій ґрунтується на вертикальних трансфертах із федерального бюджету. Така архітектура забезпечує узгодження фінансових можливостей територій і спрямована на гарантування достатнього ресурсного забезпечення для виконання покладених на них функцій. Водночас механізм вирівнювання поєднується з вимогами щодо відповідального управління публічними фінансами.

Особливо показовим у цьому контексті є регулювання боргових операцій. Для федерального рівня та земель встановлені жорсткі обмеження щодо фінансування бюджетних видатків за рахунок запозичень. Зокрема, структурний дефіцит федерального бюджету обмежується рівнем 0,35% ВВП. Таким чином, фінансова автономія субнаціональних утворень доповнюється інституційними запобіжниками, покликаними мінімізувати ризики накопичення надмірного боргового навантаження.

Муніципалітети Німеччини, своєю чергою, мають значний простір для самостійного вирішення питань місцевого значення в межах законодавчо визначених повноважень. До їхньої компетенції належать, зокрема, організація комунальних послуг, управління водо-, газо- та електропостачанням, поводження з відходами, водовідведенням, а також планування соціально-економічного розвитку територій. Окремі соціальні та медичні функції можуть передаватися муніципальному рівню. Водночас податкові повноваження громад мають чіткі законодавчі межі, що не передбачають необмеженої можливості самостійно встановлювати або змінювати податкові правила.

Отже, німецький досвід демонструє, що фінансова автономія територій може ефективно поєднуватися із системою міжтериторіального вирівнювання, вертикальної

фінансової підтримки та жорстких правил бюджетної дисципліни. Саме така комбінація автономії, солідарного перерозподілу та відповідальності за фінансові рішення є важливою характеристикою багаторівневого підходу до забезпечення фінансової стійкості територій.

Шведська модель організації фінансів місцевого самоврядування суттєво відрізняється від німецької, насамперед, масштабом податкової автономії муніципального рівня [16]. Органи місцевого самоврядування у Швеції мають повноваження щодо визначення ставок податку на доходи фізичних осіб, надходження від якого становлять більше половини їхніх фінансових ресурсів. Це створює значний рівень фінансової самостійності територій та водночас посилює відповідальність місцевих органів влади за формування власної дохідної бази.

Швеція є унітарною децентралізованою державою, в якій функціонують два рівні місцевого самоврядування - 21 регіон і 290 муніципалітетів. Розмежування компетенцій між ними є достатньо чітким: регіональний рівень відповідає передусім за організацію охорони здоров'я та транспортної інфраструктури, тоді як муніципалітети забезпечують функціонування системи освіти, соціального захисту та надання базових публічних послуг. Такий розподіл повноважень створює передумови для чіткого співвіднесення відповідальності за виконання функцій із необхідними фінансовими ресурсами.

Фінансова стійкість базового рівня підтримується також через регулювання бюджетного процесу. Органи місцевого самоврядування мають дотримуватися вимог щодо збалансованості бюджетів, а в окремих випадках формування профіциту на рівні 2–3% розглядається як елемент забезпечення фінансової стабільності. Водночас важливу роль відіграють механізми прозорості та підзвітності: місцеві ради систематично оприлюднюють бюджетну інформацію й результати аудиту, що посилює суспільний контроль за використанням ресурсів і сприяє підвищенню ефективності видатків.

Важливою складовою фінансової системи є механізм міжмуніципального фінансового вирівнювання, спрямований на зменшення відмінностей між територіями за рівнем податкової спроможності та структурою видаткових потреб. Завдяки цьому забезпечується більш рівномірний доступ територій до фінансових ресурсів незалежно від відмінностей у їхній економічній та демографічній базі.

Інвестиційна діяльність муніципалітетів може фінансуватися за рахунок різних джерел, зокрема банківського кредитування, запозичень під місцеві гарантії та участі у державних програмах підтримки інфраструктурних проєктів. Поєднання власних ресурсів, позикового фінансування та державної підтримки розширює можливості місцевого рівня щодо реалізації довгострокових інвестиційних завдань.

Отже, до ключових характеристик шведської моделі забезпечення фінансової стійкості муніципалітетів можна віднести значну податкову автономію, розвинуті механізми міжтериторіального фінансового вирівнювання, високі стандарти прозорості та підзвітності, а також чітке розмежування компетенцій між рівнями місцевого самоврядування. У цьому випадку фінансова стійкість формується не лише завдяки широкій можливості акумулювати власні доходи, а й через поєднання фінансової автономії з інституційними механізмами довіри, контролю та відповідальності.

Польська модель організації публічних фінансів за своїми інституційними та функціональними характеристиками є однією з найближчих до української, що робить її особливо релевантною для порівняльного аналізу [17]. Система багаторівневого врядування Польщі охоплює три рівні: 16 воєводств, 314 повітів та 2478 гмін. Законодавство встановлює достатньо чітке розмежування компетенцій між ними та визначає відповідні джерела фінансування. На рівні гмін зосереджено відповідальність

за місцеву дорожню інфраструктуру, загальну освіту, соціальні послуги та комунальне господарство; повіти опікуються регіональними дорогами, лікарнями та професійною освітою; воєводства виконують переважно функції стратегічного розвитку територій, включаючи економічну політику, вищу освіту та екологічне управління [17].

Водночас, польська система відрізняється від моделей із високим ступенем податкової автономії місцевого самоврядування. Значна частина доходів територіальних бюджетів формується за рахунок централізовано визначених джерел. У структурі фінансових ресурсів місцевого самоврядування можна виокремити власні доходи, трансферти для фінансування делегованих державою повноважень та механізми фінансового вирівнювання. До власних доходів гмін, зокрема, належать надходження від податку на нерухомість, податку на транспортні засоби та визначена законодавством частка податку на доходи фізичних осіб, яка розподіляється між різними рівнями місцевого самоврядування. Окрему групу становлять державні трансферти, призначені для виконання делегованих функцій, а також кошти, спрямовані на вирівнювання фінансової спроможності територій. Власні доходи забезпечують орієнтовно третину доходів місцевих бюджетів, тоді як основна частина ресурсів формується за рахунок субвенцій та дотацій.

Важливою характеристикою польської моделі є жорстке бюджетне регулювання. Одним із ключових правил є обмеження, відповідно до якого обсяг поточних видатків не повинен перевищувати величину поточних доходів. Такий підхід спрямований на недопущення фінансування поточних потреб за рахунок боргових ресурсів і, відповідно, на підтримання довгострокової фінансової рівноваги місцевих бюджетів.

Регулювання муніципального боргу також ґрунтується на системі фіскальних обмежень. Упродовж тривалого періоду діяло правило, за яким загальний обсяг заборгованості муніципалітету не міг перевищувати 60% його річних доходів, а видатки на обслуговування боргу - 15% річних доходів. Починаючи з 2014 р., підхід до визначення допустимого боргового навантаження було змінено: новий індивідуальний коефіцієнт враховує середні показники фінансового балансу за попередні три роки, що створило дещо ширші можливості для залучення позикових ресурсів, водночас зберігши обмеження щодо надмірного боргового навантаження [17]. Таким чином, можливості муніципалітетів щодо запозичень пов'язуються не з формальним лімітом, а з реальною здатністю території генерувати доходи та обслуговувати боргові зобов'язання.

Значну роль у забезпеченні фінансової дисципліни відіграє система зовнішнього контролю. Органи казначейства на рівні воєводств здійснюють контроль за бюджетним процесом та погодженням окремих операцій із залучення позикових ресурсів. Дотримання встановлених правил додатково контролюється Вищою палатою контролю Польщі (Najwyższa Izba Kontroli). Водночас відкритість бюджетної інформації забезпечується через публічний доступ до місцевих бюджетів, що створює додаткові механізми суспільного контролю та підзвітності [17].

Особливої уваги в контексті дослідження багаторівневого фінансування заслуговує польська система підтримки інвестиційного розвитку, яка поєднує національні та європейські фінансові ресурси. Її можна розглядати як практичний приклад багаторівневої фінансової архітектури, у якій національні інституції виконують функції операторів, структурують фінансові інструменти та забезпечують мультиплікацію ресурсів Європейського Союзу. Відповідно, європейські інституції формують гарантійну та капітальну основу, національна держава організовує відповідні фінансові механізми, а відбір конкретних інвестиційних проєктів значною мірою здійснюється із використанням ринкових критеріїв.

Показовим прикладом такого механізму є Polski Fundusz Rozwoju (PFR) - державна фінансова група, орієнтована на підтримку економічного розвитку Польщі. Її діяльність охоплює координацію інвестиційних, кредитних і гарантійних програм, підтримку інновацій, цифрової трансформації, екологічних ініціатив та інфраструктурних проєктів [18]. Принциповою особливістю цієї моделі є опосередкований характер державної підтримки: держава забезпечує капіталізацію спеціалізованих фінансових інституцій, тоді як вони здійснюють подальше фінансування суб'єктів економіки. Така конструкція дає змогу відокремити політичне рішення про виділення ресурсів від безпосереднього відбору проєктів, що потенційно знижує політичні ризики та посилює роль економічних критеріїв при прийнятті інвестиційних рішень.

Ще одним елементом багаторівневої фінансової системи Польщі є використання інструментів ЄС, зокрема програми InvestEU на 2021 - 2027 рр., яка об'єднує механізми бюджетної підтримки Європейського Союзу у формі кредитування та гарантій [19]. Фінансування в її межах спрямовується на реалізацію пріоритетів європейської політики, серед яких зелений і цифровий переходи, інноваційний розвиток, соціальна інфраструктура та підтримка підприємництва.

Отже, польська модель демонструє можливість поєднання відносно обмеженої податкової автономії місцевого самоврядування з розвинутими механізмами бюджетного вирівнювання, фіскальними обмеженнями, контролем за борговими операціями та масштабною інвестиційною підтримкою. Особливу роль при цьому відіграє багаторівневий характер фінансування розвитку, коли ресурси ЄС, державного бюджету, спеціалізованих фінансових установ і приватного сектору можуть комбінуватися для реалізації територіальних інвестиційних проєктів. У кризових умовах окремі фіскальні правила можуть тимчасово адаптуватися шляхом збільшення трансфертної підтримки або розширення державних гарантій, що дає змогу зберігати інвестиційну активність без принципового послаблення вимог до фінансової стійкості територій.

У контексті українських реалій доцільно також звернутися до досвіду Франції, оскільки її реформа децентралізації свого часу стала одним із орієнтирів для трансформації системи місцевого самоврядування України. Французька модель передбачає функціонування трьох основних рівнів місцевого управління: регіонів, департаментів і комун. На регіональному рівні, що охоплює 18 регіонів, зосереджено повноваження у сфері стратегічного планування, економічної політики, транспорту та професійної освіти. 101 департамент відповідає переважно за реалізацію соціальної політики, управління місцевою дорожньою мережею та окремі функції у сфері освіти. Найнижчий рівень - понад 34 тис. комун - забезпечує надання базових публічних послуг, функціонування системи початкової освіти та здійснення просторового планування. Окрему специфіку французької системи становлять заморські території та регіони, для яких передбачені спеціальні інституційні режими.

Французька реформа децентралізації сформувала інституційні передумови для стабільного функціонування місцевого самоврядування, забезпечивши більшу передбачуваність місцевої політики та нормативно визначене розмежування компетенцій між рівнями публічної влади. Саме чіткість такого розподілу повноважень створює умови для раціональнішого використання бюджетних ресурсів, зниження ризиків неефективних видатків і надмірного фінансового навантаження на комуни, а також забезпечує можливість здійснювати довгострокове планування територіального розвитку. Водночас децентралізація у Франції не означає повної автономізації місцевого рівня: держава зберігає інструменти контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, зокрема через інститут префектів.

Таким чином, французька модель може розглядатися як приклад багаторівневого врядування, у межах якого поєднуються децентралізований розподіл повноважень та збереження координаційної і контрольної ролі держави. Така інституційна конфігурація має значення не лише для організації системи публічних фінансів, а й безпосередньо для формування фінансової стійкості територіальних громад.

Однією з ключових її характеристик є відносно високий рівень фінансової автономії місцевого самоврядування. Законодавство надає місцевим органам влади можливість впливати на ставки окремих місцевих податків, зокрема податку на нерухомість, податку на проживання та місцевих економічних податків. Сукупно ці джерела забезпечують понад 70% доходів місцевих бюджетів, що сприяє формуванню стабільної та прогнозованої дохідної бази [20]. Рівень фінансової автономії місцевого самоврядування оцінюється приблизно у 40-45%, що створює достатній простір для самостійного управління фінансовими ресурсами.

Водночас фінансова самостійність територій доповнюється розвинутим механізмом міжтериторіального вирівнювання. Основним інструментом є вертикальне вирівнювання, яке реалізується переважно через прямі трансферти з державного бюджету бюджетам регіонів, департаментів і комун. Їх призначення полягає у компенсації відмінностей у фінансових можливостях територій та зменшенні територіальної диференціації. Розподіл трансфертів здійснюється із застосуванням формульного підходу, який враховує прогнозований потенціал доходів відповідної території, середні податкові ставки, чисельність населення та рівень соціального навантаження [20]. Поряд із вертикальними трансфертами використовуються й окремі механізми горизонтального вирівнювання.

Важливим елементом фінансової стійкості є регулювання муніципальних запозичень. Позикові кошти можуть залучатися для фінансування інвестиційних і розвиткових проєктів, але не повинні використовуватися для покриття поточних бюджетних потреб. Рішення щодо здійснення запозичень підлягають погодженню з представниками держави та відповідними фінансовими органами. Крім того, місцеві органи влади мають обмежені можливості щодо самостійного управління тимчасово вільними коштами: вони розміщуються на рахунках казначейства без нарахування доходу, а здійснення фінансових інвестицій органами місцевого самоврядування обмежене законодавством.

Сукупність таких регуляторних механізмів - заборона використання запозичень для фінансування поточних видатків, вимога збалансованості операційного бюджету та державний контроль за фінансовими операціями - формує систему превентивного обмеження боргових ризиків. Відтак фінансова стійкість муніципалітетів забезпечується не лише їхньою здатністю генерувати власні доходи, а й інституційними правилами, які не допускають систематичного накопичення боргових зобов'язань.

З позиції використання французького досвіду для розвитку інвестиційного потенціалу територій окремої уваги заслуговує можливість залучення ресурсів через випуск муніципальних облігацій. Незважаючи на відсутність спеціалізованої системи муніципальних банків, місцеві органи влади можуть використовувати облігаційне фінансування за умови дотримання встановлених процедур та погодження відповідних операцій. Додатковими джерелами фінансування місцевих інвестицій виступають грантові ресурси та кредитні інструменти на пільгових умовах.

Ще однією важливою характеристикою французької моделі є високий рівень прозорості бюджетного процесу. Фінансова інформація органів місцевого самоврядування підлягає обов'язковому оприлюдненню. Кожен рівень місцевої влади щорічно формує бюджет та звіт про його виконання, які проходять відповідні процедури контролю, зокрема за участю префектів і Рахункової палати. Відкритість

інформації забезпечує можливість отримання даних як щодо доходів, так і щодо видатків окремих муніципалітетів, що посилює підзвітність місцевої влади та суспільний контроль за використанням бюджетних ресурсів.

Водночас для забезпечення поточної ліквідності муніципалітети можуть використовувати банківські інструменти короткострокового фінансування. Таким чином, французька модель поєднує фінансову автономію, формульне вирівнювання, обмеження боргового фінансування поточних видатків, державний фінансовий контроль та прозорість бюджетної діяльності. Саме взаємодія цих елементів формує інституційне середовище, здатне підтримувати фінансову стійкість муніципалітетів у довгостроковій перспективі.

Важливим чинником зміцнення інвестиційного потенціалу, а отже, і фінансової стійкості французьких комун є розвинена практика міжмуніципальної інтеграції, яка може становити практичний інтерес і для України. Значна кількість комун у Франції (понад 34 тис.) зумовлює необхідність кооперації між ними з метою ефективнішого використання обмежених ресурсів. Об'єднання фінансових можливостей, спільне фінансування проєктів, використання ефекту масштабу та спільне надання окремих публічних послуг дають змогу зменшувати витрати на їх виробництво, підвищувати ефективність використання інфраструктури та формувати достатні фінансові ресурси для реалізації проєктів, які окремі комуни не могли б профінансувати самостійно. Таким чином, міжмуніципальне співробітництво виступає не лише інструментом оптимізації поточних видатків, а й механізмом нарощування інвестиційної спроможності територій.

Узагальнення французького досвіду дає підстави стверджувати, що фінансова стійкість комун формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників: стабільної власної дохідної бази, розвиненої системи вертикального та частково горизонтального фінансового вирівнювання, чітких правил бюджетної та боргової дисципліни, а також широкого використання механізмів міжмуніципальної кооперації. При цьому жоден із зазначених елементів не функціонує ізольовано, а їх результативність визначається характером взаємодії між різними рівнями публічної влади та суб'єктами територіального розвитку.

Французький досвід демонструє практичну реалізацію принципів багаторівневого врядування у сфері публічних фінансів. Повноваження, фінансові ресурси та відповідальність розподіляються між державою, регіональним і місцевим рівнями, а також доповнюються горизонтальною взаємодією між територіями. У такій конфігурації держава встановлює загальні інституційні та фінансові правила, забезпечує механізми вирівнювання й контроль за дотриманням фінансової дисципліни; регіональний рівень координує процеси територіального розвитку; комуни відповідають за забезпечення базових публічних послуг; міжмуніципальні структури, своєю чергою, дають змогу об'єднувати ресурси та реалізовувати спільні завдання на основі ефекту масштабу.

Отже, фінансову стійкість територіальних громад у контексті багаторівневого врядування доцільно розглядати не як наслідок виключно високого рівня фінансової автономії чи застосування окремого фінансового інструменту, а як системну характеристику організації публічних фінансів. Її основою є здатність багаторівневої системи розподіляти ресурси та відповідальність, координувати фінансові рішення, компенсувати територіальні дисбаланси й адаптувати механізми фінансування до змін зовнішнього середовища. Саме така інституційна конфігурація створює передумови для формування стійкої, адаптивної та прогнозованої фінансової системи місцевого рівня, здатної не лише підтримувати поточну спроможність громад, а й протидіяти економічним шокам та структурним територіальним диспропорціям.

Висновки. Проведений компаративний аналіз зарубіжних моделей забезпечення фінансової стійкості територіальних громад дає підстави зробити висновок про те, що визначальним чинником їх ефективності є не окремі фінансові інструменти, а цілісна інституційна конструкція, яка поєднує податкову автономію, дієві механізми міжбюджетного вирівнювання та чітко регламентовану систему фінансової відповідальності [8]. Спільною рисою проаналізованих моделей є те, що фінансова самостійність муніципалітетів формується завдяки диверсифікованій структурі власних доходів і ширшим повноваженням щодо управління місцевими податками. На відміну від української практики, де фінансова база місцевого самоврядування значною мірою спирається на обмежену кількість основних податкових джерел, у країнах Європи місцеві бюджети забезпечуються ширшим спектром податкових надходжень, а органи місцевого самоврядування нерідко мають можливість впливати на параметри їх адміністрування та визначення ставок, що особливо характерно для моделей Швеції та Німеччини.

Не менш важливою особливістю європейських практик є стабільність систем міжбюджетного вирівнювання. Механізми перерозподілу фінансових ресурсів мають законодавчо закріплений характер, ґрунтуються на зрозумілих формульних підходах і не зазнають систематичних змін, що створює передумови для середньострокового бюджетного планування. Польський досвід демонструє, що прогнозованість правил фінансового вирівнювання дозволяє органам місцевого самоврядування формувати реалістичні плани розвитку на кількарічну перспективу. Водночас німецька модель, яка інтегрує горизонтальне та вертикальне фінансове вирівнювання із законодавчо визначеним довгостроковим розподілом загальнодержавних податкових надходжень між рівнями влади, ілюструє можливість поєднання фінансової автономії із гарантуванням належного рівня публічних послуг навіть за умов економічної нестабільності.

Отримані результати свідчать про доцільність удосконалення окремих елементів української системи міжбюджетних відносин. Насамперед перспективними напрямками видаються підвищення стабільності механізмів бюджетного вирівнювання, розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо регулювання місцевих податків, зокрема в частині визначення ставок та окремих аспектів їх адміністрування, а також формування більш прогнозованих правил функціонування системи міжбюджетних трансфертів.

Окремого значення в умовах повоєнної реконструкції України набуває питання залучення інвестиційних ресурсів до розвитку територіальних громад. Проведений аналіз засвідчив, що в низці європейських держав, зокрема в Німеччині, Швеції та Польщі, важливу роль у фінансуванні місцевого розвитку відіграють спеціалізовані державні банки розвитку, інвестиційні фонди та механізми державних гарантій для муніципальних запозичень. Такі інституції забезпечують акумулювання довгострокового капіталу, зменшують вартість залучення фінансових ресурсів і розширюють можливості територіальних громад щодо реалізації масштабних інфраструктурних проєктів. У цьому контексті перспективним напрямом розвитку української системи публічних фінансів може стати формування мережі державних кредитно-фінансових інституцій та розширення інструментів гарантійної підтримки муніципальних запозичень. Запровадження таких механізмів створило б додаткові можливості для фінансування проєктів повоєнного відновлення, модернізації місцевої інфраструктури та реалізації стратегічних інвестицій без створення надмірного боргового навантаження на бюджети територіальних громад.

Досвід Франції становить практичний інтерес для України насамперед не стільки окремими фінансовими інструментами, скільки системною організацією

багаторівневого врядування. Її потенціал для забезпечення фінансової стійкості територій визначається взаємодією кількох складових: диверсифікованої дохідної бази місцевих бюджетів, розвинених форм міжмуніципального співробітництва, чітких правил бюджетної дисципліни та нормативно визначеного розмежування компетенцій між рівнями публічної влади. Останній аспект має особливе значення для України, оскільки чітке співвіднесення повноважень із відповідальністю та фінансовими ресурсами здатне зменшити дублювання функцій, обмежити неефективні бюджетні видатки та знизити надмірний фінансовий тиск на територіальні громади.

Порівняння європейських практик дає підстави для ширшого висновку: в умовах високої динаміки зовнішнього середовища фінансова стійкість територій не може розглядатися виключно як результат ефективності управління на місцевому рівні. Вона формується внаслідок функціонування всієї системи багаторівневого врядування, у межах якої фінансові можливості громад залежать від якості взаємодії між державним, регіональним і місцевим рівнями, стабільності міжбюджетних відносин, доступу до інвестиційних ресурсів та ефективності механізмів координації. Отже, орієнтація лише на вдосконалення окремих фінансових інструментів поступово втрачає достатність, оскільки стійкість територій потребує системної перебудови механізмів прийняття та реалізації фінансових рішень.

У цьому контексті багаторівневе врядування має розглядатися ширше, ніж механізм адміністративної взаємодії між рівнями влади. Його сучасна модель передбачає формування взаємопов'язаної фінансової системи, у якій поєднуються розширення та диверсифікація дохідної бази громад, удосконалення міжбюджетного вирівнювання, підвищення прозорості й ефективності фінансового контролю, мобілізація міжнародних фінансових ресурсів та розвиток горизонтальної кооперації між територіями. Саме комплексність цих механізмів створює передумови для підвищення адаптивності місцевих фінансів до економічних, демографічних, безпекових та інших структурних змін.

Для України розвиток багаторівневого врядування набуває особливого значення у контексті формування сучасної системи стратегічного управління повоєнним відновленням. Йдеться не лише про передачу або перерозподіл повноважень між рівнями влади, а про формування стійкої системи їхньої взаємодії, у якій стратегічні пріоритети, бюджетні рішення та інвестиційні ресурси узгоджуються між собою. Це передбачає поглиблення інституційної координації між державними органами, регіонами та територіальними громадами, синхронізацію стратегічного й бюджетного планування, розширення партнерства з бізнесом і громадянським суспільством, а також створення прозорих механізмів спільного планування та контролю за використанням державних, місцевих і міжнародних ресурсів.

Таким чином, європейський досвід дозволяє зробити висновок: фінансова стійкість територіальних громад є не ізольованою характеристикою їхніх бюджетів, а результатом узгодженого функціонування багаторівневої системи публічних фінансів. Для України це означає необхідність переходу від удосконалення окремих інструментів фінансового забезпечення громад до формування цілісної архітектури багаторівневого врядування, здатної одночасно забезпечувати фінансову автономію, міжтериторіальне вирівнювання, відповідальність за прийняті рішення, інвестиційну спроможність та адаптивність місцевих фінансів до довгострокових викликів.

1. Hooghe L., Marks G. Types of Multi-Level Governance. *European Integration Online Papers*. 2001. Vol. 5, No. 11.
2. Hooghe L., Marks G. Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance. *American Political Science Review*. 2003. Vol. 97, No. 2. P. 233–243.

3. Charbit C. Governance of Public Policies in Decentralised Contexts: The Multi-level Approach. *OECD Regional Development Working Papers*. No. 2011/04. Paris : OECD Publishing, 2011.
4. OECD. Making Decentralisation Work: A Handbook for Policy-Makers. Paris : OECD Publishing, 2019.
5. Фадєєв М. Особливості європейського управління в контексті багаторівневого врядування. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2023. № 2. С. 140–144.
6. Суворов В. П. Багаторівневе управління в контексті реалізації європейських політик щодо розбудови України на субнаціональному рівні. *Державне будівництво*. 2023. № 1(33). С. 119–129.
7. Дехтярьова І. О. Багаторівневе регіональне врядування та багаторівневе регіональне управління: аналіз співвідношення та сутнісних характеристик. *Держава та регіони*. 2016. № 2(54). С. 132–136.
8. Сороковий Д. О. Зміцнення фінансової стійкості територіальних громад в умовах війни та у повоєнний період : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Луцьк, 2026. 266 с.
9. Marks G. Structural Policy and Multilevel Governance in the EC. *The State of the European Community*. Vol. 2. Harlow: Longman, 1993. P. 391–409.
10. Hooghe L. Cohesion Policy and European Integration: Building Multi-Level Governance. Oxford : Oxford University Press, 1996. 458 p.
11. Daniell K. A., Kay A. Multi-Level Governance: An Introduction. Canberra: ANU Press, 2017. DOI: <https://doi.org/10.22459/MG.11.2017.01>
12. Recommendation CM/Rec(2023)5 of the Committee of Ministers to Member States on the Principles of Good Democratic Governance. Strasbourg: Council of Europe, 2023. URL: <https://rm.coe.int/0900001680abeb87> (дата звернення: 01.08.2026).
13. Лещух І. В., Патицька Х. О., Башинська Ю. І., Нестор О. Ю., Сороковий Д. О. Виклики та пріоритети управління економікою територіальних громад Західного макрорегіону України на засадах «зеленого» переходу : наук.-аналіт. доп. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», 2025. URL: <https://ird.gov.ua/ird01/p1062> (дата звернення: 01.08.2026).
14. Патицька Х. О., Сороковий Д. О. Багаторівневе врядування в контексті зеленого переходу: роль територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2025. Вип. 1(171). С. 46–55. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-1-6>
15. Federal Ministry of Finance of Germany. *Fiscal Federalism and Financial Equalisation in Germany*. URL: <https://www.bundesfinanzministerium.de/EN/Home/home.html> (дата звернення: 28.07.2026).
16. Swedish Association of Local Authorities and Regions (SALAR). *Local Government in Sweden: Organisation, Activities and Finance*. URL: <https://skr.se/en> (дата звернення: 01.08.2026).
17. Ministry of Finance of the Republic of Poland. *Local Government Finances Department*. URL: <https://www.gov.pl/web/finance/local-government-finances-department> (дата звернення: 30.07.2026).
18. Innovate Poland. Official website. URL: <https://innovatepoland.pl/en> (дата звернення: 01.08.2026).
19. Council of the European Union. *InvestEU*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/investment-plan/invest-eu/> (дата звернення: 01.08.2026).
20. Ministère de l'Intérieur et des Outre-mer. *Direction générale des collectivités locales (DGCL)*. URL: <https://www.collectivites-locales.gouv.fr/> (дата звернення: 01.08.2026).

References

1. Hooghe, Liesbet, and Gary Marks. "Types of Multi-Level Governance." *European Integration Online Papers*, vol. 5, no. 11, 2001.
2. Hooghe, Liesbet, and Gary Marks. "Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance." *American Political Science Review*, vol. 97, no. 2, 2003, pp. 233–243.
3. Charbit, Claire. *Governance of Public Policies in Decentralised Contexts: The Multi-level Approach*. OECD Regional Development Working Papers, no. 2011/04, OECD Publishing, 2011.
4. OECD. *Making Decentralisation Work: A Handbook for Policy-Makers*. OECD Publishing, 2019.
5. Fadiev, M. "Features of European Management in the Context of Multilevel Governance." *Scientific Papers of the Interregional Academy of Personnel Management*, no. 2, 2023, pp. 140–144.
6. Suvorov, V. P. "Multilevel Management in the Context of Implementing European Policies for Ukraine's Development at the Subnational Level." *State Building*, no. 1 (33), 2023, pp. 119–129.
7. Dekhtiarova, I. O. "Multilevel Regional Governance and Multilevel Regional Management: An Analysis of the Relationship and Essential Characteristics." *State and Regions*, no. 2 (54), 2016, pp. 132–136.
8. Sorokovyi, D. O. *Strengthening the Financial Stability of Local Communities During Wartime and in the Postwar Period*. Doctoral dissertation, specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and the Stock Market", Lutsk, 2026.
9. Marks, Gary. "Structural Policy and Multilevel Governance in the EC." *The State of the European Community*. Vol. 2, Longman, 1993, pp. 391–409.
10. Hooghe, Liesbet. *Cohesion Policy and European Integration: Building Multi-Level Governance*. Oxford UP, 1996.

11. Daniell, Katherine A., and Adrian Kay. *Multi-Level Governance: An Introduction*. ANU Press, 2017. Crossref, <https://doi.org/10.22459/MG.11.2017.01>.
12. *Recommendation CM/Rec(2023)5 of the Committee of Ministers to Member States on the Principles of Good Democratic Governance*. Council of Europe, 2023, rm.coe.int/0900001680abeb87. Accessed 1 Aug. 2026.
13. Leshchukh, I. V., Kh. O. Patytska, Yu. I. Bashynska, O. Yu. Nestor, and D. O. Sorokovyi. *Challenges and Priorities for Managing the Economies of Local Communities in the Western Macroregion of Ukraine Based on the Principles of the "Green" Transition: Scientific and Analytical Report*. DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy", 2025, ird.gov.ua/ird01/p1062. Accessed 1 Aug. 2026.
14. Patytska, Kh. O., and D. O. Sorokovyi. "Multilevel governance in the context of the green transition: the role of territorial communities." *Socio-Economic Problems of Contemporary Ukraine*, no. 1 (171), 2025, pp. 46–55. Crossref, <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-1-6>.
15. Federal Ministry of Finance of Germany. *Fiscal Federalism and Financial Equalisation in Germany*. Federal Ministry of Finance of Germany, <https://www.bundesfinanzministerium.de/EN/Home/home.html>. Accessed 1 Aug. 2026.
16. Swedish Association of Local Authorities and Regions. *Local Government in Sweden: Organisation, Activities and Finance*. <https://skr.se/en>. Accessed 1 Aug. 2026.
17. Ministry of Finance of the Republic of Poland. *Local Government Finances Department*. www.gov.pl/web/finance/local-government-finances-department. Accessed 1 Aug. 2026.
18. *Innovate Poland*, innovatepoland.pl/en. Accessed 1 Aug. 2026.
19. Council of the European Union. InvestEU, www.consilium.europa.eu/en/policies/investment-plan/invest-eu/. Accessed 1 Aug. 2026.
20. Ministry of the Interior and Overseas Territories. Directorate General for Local Authorities. *Collectivites-locales.gouv.fr*, www.collectivites-locales.gouv.fr/. Accessed 1 Aug. 2026.

Дата подання: 03.08.2026

Дата прийняття до друку: 18.08.2026